

MOJŽÍŠ, EXODUS A DESATERO

BIBLISTIKA, 4. PŘEDNÁŠKA

ÚVOD

Společnost potřebuje lidi, kteří ji vedou.

Co určuje kritéria dobrého vůdce nebo politika?

Sloužit, ne ovládat; obecné dobro.

Je Mojžíš inspirativní i pro dnešek?

Desatero: svoboda vázána na pravidla...

Je Desatero důležité pro společnost i dnes? V čem?

IZRAEL V EGYPTĚ

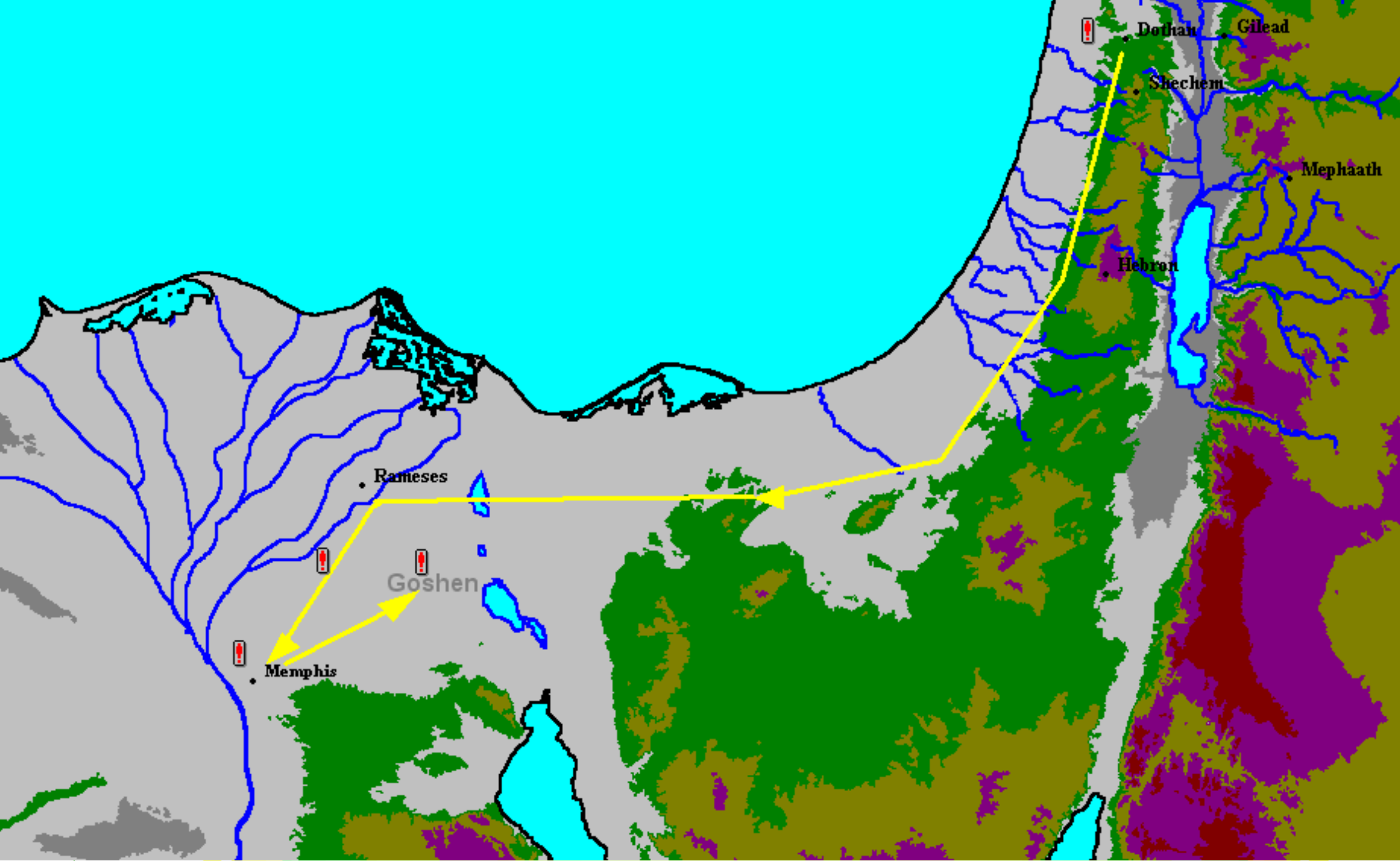
Josef Egyptský a jeho 12 bratrů, Jakubových synů

Diktatura Nové říše (1301 – 1165 př.Kr.): Ramses II., Merenptah a Ramses III., považovaní za syny boha Slunce

Ramses II., stavitel: nutí „hebrejce“ k otrocké práci (pravděpodobně od „chapiru“ v dokumentech z roku 1700 př.Kr.; chapiru byli občané nižší společenské kategorie – cizí vojáci, otroci, váleční zajatci, bezdomovci),

Ex 1...

Ex 2: Mojžíšovo narození a útěk do Midjánu

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

Boha nikdy nikdo neviděl. Jsme odkázáni pouze na to, co o něm říká Bible.

Ex 3,14; 34,6-7; J 1 atd.

Jednoznačně, biblický Bůh je Dávání, Milosrdenství, Velkorysost, Láska. Jaký je náš Bůh, takovými budeme i my. Je-li kdo milován, miluje. Je-li kdo nenáviděn, nenávidí.

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

¹ Mojžíš pásal ovce svého tchána Jitra, midjánského kněze. Jednou vedl ovce až za step a přišel k Boží hoře, k Chorébu.

² Tu se mu ukázal Hospodinův posel v plápolajícím ohni uprostřed trnitého keře. Mojžíš viděl, jak keř v ohni hoří, ale není jím stráven.

³ Řekl si: "Zajdu se podívat na ten veliký úkaz, proč keř neshoří."

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

⁴ Hospodin viděl, že odbočuje, aby se podíval. I zavolal na něho Bůh zprostředku keře: "Mojžíši, Mojžíši!"

Odpověděl: "Tu jsem."

⁵ Řekl: "Nepřibližuj se sem! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je půda svatá."

⁶ A pokračoval: "Já jsem Bůh tvého otce, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův."

Mojžíš si zakryl tvář, neboť se bál na Boha pohledět.

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

⁷ Hospodin dále řekl: "Dobře jsem viděl ujařmení svého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro bezohlednost jeho poháněčů. Zním jeho bolesti.

⁸ Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej z oné země do země dobré a prostorné, do země oplývající mlékem a medem, na místo Kenaanců, Chetejců, Emorejců, Perizejců, Chivejců a Jebúsejců.

⁹ Věru, úpění Izraelců dolehlo nyní ke mně. Viděl jsem také útlak, jak je Egyptané utlačují.

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

¹⁰ Nuže pojd', pošlu tě k faraónovi a vyvedeš můj lid, Izraelce, z Egypta."

¹¹ Ale Mojžíš Bohu namítal: "Kdo jsem já, abych šel k faraónovi a vyvedl Izraelce z Egypta?"

¹² Odpověděl: "Já budu s tebou! A toto ti bude znamením, že jsem tě poslal: Až vyvedeš lid z Egypta, budete sloužit Bohu na této hoře."

¹³ Avšak Mojžíš Bohu namítl: "Hle, já přijdu k Izraelcům a řeknu jim: Posílá mě k vám Bůh vašich otců. Až se mě však zeptají, jaké je jeho jméno, co jim odpovím?"

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ (Ex 3,1-15)

¹⁴ Bůh řekl Mojžíšovi: "JSEM, KTERÝ JSEM."

A pokračoval: "Řekni Izraelcům toto: JSEM posílá mě k vám."

¹⁵ Bůh dále Mojžíšovi poručil: "Řekni Izraelcům toto:

»Posílá mě k vám Hospodin, Bůh vašich otců, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův.«

To je navěky mé jméno, jím si mě budou připomínat od pokolení do pokolení.

BOŽÍ JMÉNO

hy<+h.a,(rv<åa] hy<βh.a,(hv,êmo-la,
‘~yhi{a/ rm,aY OÝw: 14

`~k,(ylea] ynIx:il'v. hy<βh.a,(laeêr"f.yl
ynEåb.li ‘rm;ato hKoÜ rm,aY O©w:

Boží jméno: JSEM, KTERÝ JSEM znamená JSEM, KTERÝ JSEM PRO TEBE (v.14)

hy<βh.a,(

hyh

„EGYPTSKÉ RÁNY“

1. Krvavě rudá voda v Nilu (v egyptských mýtech řeka dávající plodnost se nyní mění v řeku smrti)
2. Žáby (bezmocnost bohyně Heket – pomocnice při porodech, zobrazovaná s žabí hlavou)
3. Komáři
4. Mouchy
5. Dobytčí mor
6. Vředovitá onemocnění na lidech
7. Krupobití
8. Kobylinky
9. Tma (podřízenost velkého slunečního boha Réa)
10. Smrt prvorozených

PASCHA (Ex 12; srov. Lk 22,1-20)

Sloučení: slavnosti předjaří **pastevců** (obětovali jehně) a **zemědělců** (macesy z nové úrody, nesměla mísit se starou, nové bylo symbolem zcela nového začátku)

Izrael: „Svátek pro Hospodina“ (Ex 12,14). Je slavnostní připomínkou exodu – vyjití z Egypta; „pasach“ = „přeskakovat“, vykládáno jako „Hospodin *přeskočil, přešel* naše obydlí, uchránil naše prvorozené, zatímco egyptští prvorození zahynuli“.

Ježíš: Obětovaným Beránkem; slavnost paschy zvěstuje Ježíšův exodus a stává se tak středem obou Zákonů, společným svátkem Židů i křesťanů.

ZÁCHRANA U RÁKOSOVÉHO MOŘE (Ex 13,17 – 15,21)

Myšlení Židů jsou cizí otázky po fyzikálních zákonech

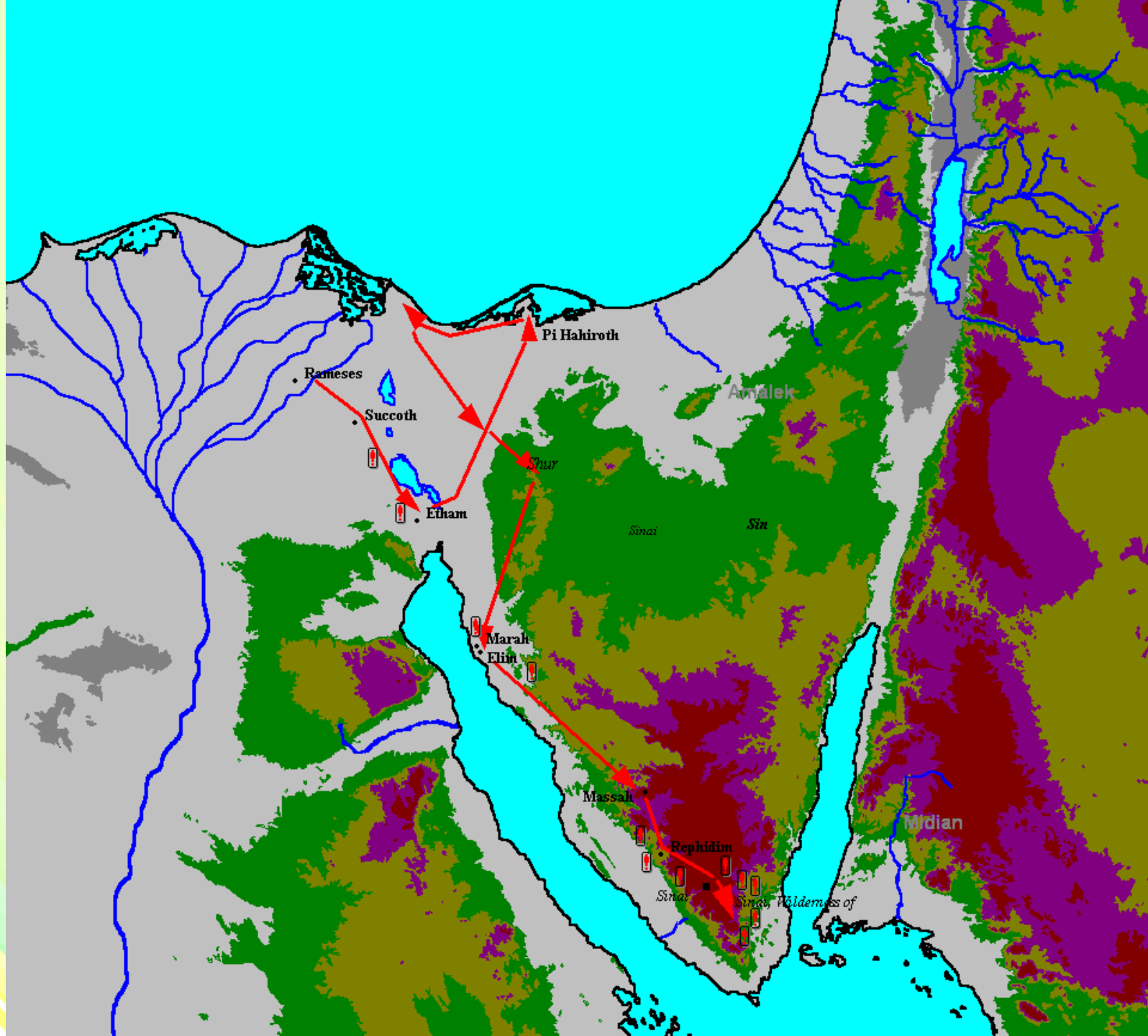
Zkušenosti se záchranou chápány jako „znamení“ Boží blízkosti

Egyptské rány dlouze vyprávěny a přepracovávány, jejich poslední redakce má formu antického dramatu

Vrcholem Božích činů je přechod Rudým mořem (Ex 14), kdy Bůh zachránil Izrael z moci Egyptanů.

„Hospodin nás vyvedl z domu otroctví a zachránil u Rákosového moře“ je Krédem Izraele (Dt 26; Oz 24; Neh 9, Mdr 19).

Naše existence se zakládá na Božím osvobozujícím činu, naše dějiny jsou putováním s Hospodinem.

EGYPT

Gošen

Sínajský
poloostrov

Kenaan

JORDÁN

Mrtvé
moře

MIDJÁN

Suezský záliv

HORA SÍNAJ
(Džebel Músa)

Akabský záliv

Arabský
poloostrov

Rudé moře

BŮH UNÁŠÍ DO SVOBODY (Ex 19)

Mojžíš vedl Izraele do pouště Šúr (Ex 15,22)

Poušť: strádání, odloučenost, nebezpečí, sídlo démonů, místo pokušení, zkoušky, osvědčení, postu, modlitby, setkání s Bohem (Mojžíš, Eliáš, Elíša, Jan Křtitel, Ježíš)

Cesta pouští – proroky viděna jako čas mladé lásky (Jr 2, Oz 11)

Po 3 měsících přicházejí k Sinaji (Ex 19), místu zjevení a setkání s Bohem

Hospodin vedl svůj lid „jako orel“ (Dt 32,11) KE SVOBODĚ, TEDY K SOBĚ
„DESATERO“

¹ Bůh vyhlásil všechna tato přikázání:

² "Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.

³ Nebudeš mít jiného boha mimo mne.

⁴ Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí.

⁵ Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí,

⁶ ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

⁷ Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.

⁸ Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý.

⁹ Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci.

¹⁰ Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách.

¹¹ V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.

12 Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

13 Nezabiješ.

14 Nesesmilníš.

15 Nepokradeš.

16 Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.

17 Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu."

OBECNÉ POZNÁMKY

Apodiktické, nikoli kazuistické formulace, jedná se tedy o obecně a bezpodmínečně platné směrnice, používané při obnovení smlouvy

ŘK a luterská formulace: 1.-3. přikázání = 1. přikázání, jiné tradice je spojují jinak...

Neexistuje žádná jiná náboženská pospolitost, která by měla takovou smlouvu s Bohem

Současná podoba je z doby Jóšiášovy reformy nebo post-exilní, původně bylo stručnější (poté obohaceno díky liturgii)

Ex 20,1-17 jeruzalémská tradice, Dt 5,6-21 severoizraelská tradice

Základní text smlouvy, rozesetý po celém SZ a NZ

PREAMBULE, 20,1-2

¹ Bůh vyhlásil všechna tato přikázání:

² "Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.

ʾrmo*ale hL,aePh' ~yrlib'D>h;-IK' tae²

~yhiêl{a/ rBEâd:y>w:

tyBEâîmi ~ylr:βc.mi #r<a,îme

^yti²aceAh rv<ôa] ^yh,ê_l{a/ hw"âhy>

1. PŘIKÁZÁNÍ, v.3

Nebudeš mít jiného boha mimo mne.

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ
אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ
אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ

Souvislost s prologem, srov. také Dt 6,4

„mimo mne“ (al-panáj): vedle mne, před mou tváří, v mé přítomnosti, v mé blízkosti, proti mně, mně navzdory, nikde uprostřed tebe

Hospodin je všude, kde je jeho lid, proto zde není místo pro jiného boha

2. PŘIKÁZÁNÍ, v.4-7

⁴ Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí.

⁵ Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí,

⁶ ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

2Kr 3,27; 16,3; Jr 7,31; Ž 106,37!

⁷ Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.

„Znát jméno“ (Ex 3,14; 20,2): intimita, moc – proto se nesmí zneužít

3. PŘIKÁZÁNÍ, v.8-11

⁸ Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý.

⁹ Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci.

¹⁰ Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách.

¹¹ V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.

1) Hodnocení práce (ani kletba, ani smysl života), 2) sociální motiv (týká se všech), 3) „svatý“=„oddělený“; jsme stvořeni pro sedmý den a společenství s Bohem...

4. PŘIKÁZÁNÍ, v.12

¹² Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

Úcta k rodičům / připomínání slávy Boží, vedení dětí k Bohu

Úkol takové výchovy náleží i matce – proto si Izraelité neměli brát pohanské ženy (Ex 34,16), rodiče jako Boží pověřenci

„Abys dlouho žil byl“: zaslíbení dlouhověkosti, ale také pokračování života v životě rodu

5. PŘIKÁZÁNÍ, v.13

¹³ Nezabiješ.

ֿׁׂ׃ׅׄ׆ׇ׈׉׊׋׌׍׎׏ׁׂ׃ׅׄ׆ׇ׈׉׊׋׌׍׎׏

Zabití (*razach*) uvnitř izraelského společenství, „nezákonné, řád porušující usmrcení“ (Stamm), netýká se např. války (*harag*)

Šesté přikázání přikázání stále více zahrnuje jakékoli ohrožení života druhého člověka jako zásah do pravomoci Hospodina, který dává život (srov. pak Mt 5,22 a 44)

6. PŘIKÁZÁNÍ, v.14

¹⁴ Nesesmilníš. (ekumenický překlad)

‘@a"+(n>Tiã al{æß

Správně „nezcizložíš“, ale hlavní smysl tohoto přikázání není v porušení „vlastnictví“ manžela, nýbrž je to polemika proti pohanským kultům (Izrael žil v prostředí, kde pohlavní život byl zbožštěn a sexuální projevy až orgie byly součástí kultu nejbližších sousedů)

Srov. Gn 2,24 (Mt 5,27nn)

(Ohledně „nesesmilníš“ srov. Ex 22,15; Dt 22,14nn; Lv 18; 1K 7)

7. PŘIKÁZÁNÍ, v.15

¹⁵ Nepokradeš.

Kde není majetkoprávní jistota a svoboda, jsou hluboce porušeny vzájemné vztahy, otvírají se dveře zákonu džungle a právu silnějšího.

Krádež z hladu: Př 6,30nn

Jedná se i o krádež člověka (Gn 40,15; Ex 21,16)

8. PŘIKÁZÁNÍ, v.16

¹⁶ Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.

Svědék u soudu má podstatnou roli..., jedno ze základních práv!

Volá k pravdivosti ve vztahu k druhému člověku

9. A 10. PŘIKÁZÁNÍ, v.17

¹⁷ Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu."

Zákaz chtivé závisti, v níž je kořen všeho zlého, chtivost totiž snadno přejde v čin...

Desatero je nedílný celek, přestoupení jednoho přikázání často vede i k přestoupení dalších

Boží vůle je nedělitelná...

ZÁVĚR

Jeden příklad nesvobody:

Komunismus popřel první tři přikázání, a měl cestu k likvidaci člověka / Božího obrazu otevřenou.

Memento všem společnostem a zároveň důkaz, že nevyšší ideál západní společnosti je skutečně postaven na biblických základech

Jakmile je opustíme, přestaneme rozumět sobě samým, ztratíme schopnost dialogu s ostatními kulturami, začneme budovat nesvobodné a nespravedlivé společnosti

Mojžíš nepřestává být inspirativním vůdcem...